

Oponentský posudek na rigorózní práci
Mgr.Klára Braunová: Řeč těla jako forma komunikace

Autorka práce si dala za cíl prozkoumat oblast neverbální komunikace, zejména prostřednictvím kontextové analýzy a vyhledat důvody k zapojení neverbální komunikace zvláště v oblasti výtvarné výchovy, ale i použití v širším sociálním kontextu. Za tímto účelem zaměřila svou pozornost na teorii komunikace obecně, hlavně na její úlohu mezi teanegery, od komunikačních kódů přechází k roli těla a tělesnosti jako specifického výtvarného prostředku v určitých oblastech umění (umění akce, happening, fluxus atd.). Po této teoretické části nastupuje praktická část práce, kde se snaží propojit klíčové kompetence a výsledky vyučovacích jednotek metodou konceptové analýzy. Cílem práce bylo též poukázat na důležitost výtvarné výchovy a postavit ji z hlediska komunikace na podobnou úroveň jako jazyky. Součástí metodologie bylo i videonatáčení, práce s piktogramy, analýza fotografií, jejich jednoznačnosti a konečně výběr a tvorba vlastního vyjádření vybraného tématu a tématického jádra. Práce je doprovázena poměrně bohatým fotografickým materiálem jak z ukázek výuky, tak i např. ukázek komunikace gestem, pohledem a výrazem v klasických uměleckých dílech. Na konci práce jsou přílohy, v podstatě možné příklady aktivit. Práce působí trochu překotným dojmem, jakoby autorku také hodně ovlivňovala překotná kultura zkratkovitého vyjadřování a fluktuace od jednoho tématu k druhému. To navozuje kulturní asociaci- doposud se tradovalo, že kultura je ve velké míře založena na slově a přesném vyjádření (k jádru věci), toto přesvědčení bere za své v postmoderní době, která je založena na mimo jiné na pohybu a proměnlivosti a snad i na měnících se změnách. Aníž bychom se pídili po časovém a nadčasovém, trvalém a pomíjivém, můžeme předpokládat vliv makroprostředí na individuální interpretaci a také naopak, za určitý znak trvalosti můžeme pokládat jednoznačnost vyjádření a také porozumění. Zde se dostáváme k otázce, jestli neverbální komunikaci můžeme považovat za jednoznačnější než neverbální nebo naopak. Úsloví "co je psáno, to je dáno" (litera scripta manet) vyjadřuje, že text je srozumitelný pro každého, kdo je gramotný, a vládne daným jazykem. Jak je to však stejné v případě znázorněného? Domnívá se autorka, že např. klamat textem je snadnější než klamat výrazem, piktogramem, schématem, pohledem, úsměvem atd? Přesun komunikace od slovní k obrazové je velmi markantní, vždyť v současném časopisu pro náctileté je text už jen doplňkem k obrázku. Smajlík (emotikon), který původně dodával textu jen emocionální zabarvení se stává někdy hlavním nositelem smyslu. Co je důvodem tohoto posunu, jakou úlohu nosiče významu sehrávají jednotlivé složky (barva, výraz, tvar, velikost, animace obrázku, kompozice, úzus atd.? Tím se

dostáváme k tomu, že se možná snažíme vyjádřit obrázkem něco, co je nám pracné (nebo už neumíme) vyjádřit slovem. Jistě by bylo možná vhodné zmínit silné a slabé stránky obojího druhu komunikace a možnosti interpretace i dezinterpretace (pochopení, předstírání, klamání, nepochopení) i metakomunikace (dá se např. vyjádřit smajlíkem, gestem, že mám vztek jen naoko)? Obrazový školní řád je velmi dobrý nápad, vidím v tom však určitá rizika „obrazového překladu“ např. určitá ztvárnění věty "žák nesmí ničit školní majetek" mohou naopak některé žáky vést k tomu, že to naopak budou dělat, a jestliže budou přichyceni budou se vymlouvat na to že obrázku nerozuměli, jak je pak učitel může potrestat? Toto je hodně o funkcionálnosti komunikace, spíše bych v uvedené situaci viděl osobnostně sociální výchovu a práci s emocemi. Dá se říci, že psychologická a sociologicko kulturní stránka komunikace, např. kontrolnost emocí v gestech a kulturní závislost (např. usměv nebo smích v čínské kultuře může znamenat něco jiného) je poněkud opomíjena, totéž platí o teoretických východiscích a rezultátech, případně paradoxech v komunikaci i reflexi vlastního postupu. Rovněž by bylo nutné specifikovat terminologicky odlišnost kontextové mapy a mentální mapy (mentálního mapování). Pokud autorka řadí konceptovou analýzu do hermeneutických metod, jak potom pracuje s identifikací a konstitucí? Grafické ukázky uměleckých děl jsou voleny adekvátně a vhodně. Práce přináší zajímavé nápady a náměty pro učitele využitelné i prakticky, ne vždy však dovedených do konce, metodických listů by však mohlo být více a s lepším didaktickým aparátem. Vzhledem k tomu, že závěr práce je velmi kusý (není jasné, zda bylo stanoveného cíle dosaženo, víceméně zjišťujeme ochotu problematikou se dále zabývat, sama reflexe vyučovacích jednotek by opravňovala k většímu rozvedení). Protože často chybí psychologické, filozofické i teoretické aspekty, zanechává práce poněkud rozporuplný dojem. Od rigorózní práce by bylo možno očekávat lepší teoretickou fundovanost a menší disparátnost. Nicméně je možno doporučit k obhajobě s tím, že kandidátka předvede nadstandardní výkon.

PhDr. Ivo Syřiště Dr.

V Praze dne 15.1.2012